

מרדכי, משה ומאיר וענונו ושני אחיינים

כל מה שהדליפו עלי לעיתונים - בא מהשב"כ. כדי להטפיל אותי... אבל לא הצליחו.

לפנימית שדה-החדר של אגודת-ישראל ליד ראשון-לציון. ברוריה למדה גם היא בבית-הספר לבנות בית-יעקב בכאר-שבע ואחר-כך נשלחה לאולפנה, תיכון וסמינר למורים בירושלים. היא גרה שם כתנאי פנימיה. נינט נשארה בבית, אך למדה גם היא בכתיספר רתיים לבנות.

הילדים שלמדו בפנימיות היו באים הביתה רק פעם בחודש. לא תמיד היו ביקוריהם בבית מקבילים. כך קרה לעיתים שעברו חודשים רבים שבהם לא התראו האחים מהפנימיות האחד עם השני.

את החגים בילו תמיד ביחד. לפני ראש-השנה ופסח נהגה האמא לתפור לילדים בגדים חדשים לחג. אז גם קנו לכולם נעליים חדשות. היא היתה תופרת גם את הכיסויים למיטות ואת הווילונות והשמיכות.

„לפני החגים” מספרת ברוריה, „היא היתה תופרת כל הלילה. אני זוכרת שמלות מרגטל עם פפיונים ונעי-ליילאק שחורות. היא היתה מוציאה אותנו פיקס אחר-אחד.”

במשך השנים עברו הבגדים מן האח הגדול לזה שבא אחריו. „אני, אומרת ברוריה, „קיבלתי את הבגדים של ני-נט. כשהייתי כבר בת 16 או 17, אני זוכרת שהייתי מחכה שהבגדים שלה יגיעו אליי. היא היתה כבר גדולה וקני-תה בגדים לעצמה. היה לה טעם טוב, והיא היתה קונה בגדים יפים, לכן חי-כיתי להם.”

בבית דיברו בעיקר ערבית מאד-קאית. עד היום מדברים רוב האחים מארוקאית עם ההורים. את העברית למדו הילדים בגן ובבית-הספר. בשנים הראשונות הלכו הילדים הקטנים לגן כלנית, ששכן בדיוק מאחורי הבניין שבו גרו.

זמן קצר אחרי שהגיעו לארץ חגגו לאשר הקטן יום-הולדת כגן. ברוריה זוכרת אותו: „אני זוכרת שאמא אפתה עוגת שזיפים גדולה ולקחה אותה לגן. אז גם היה נהוג שהמישפחה מביאה לגן (ממשך בעמוד 34) ענת סרגוסטי ■

מיקצועות — טקסטיל, מסגרות, שרברכות, עד שהגיעו לנגרות, שם הוא נמצא עד היום.

כשהיה בן 18 התגייס לצה"ל ושירת בבסיס בצריפין. אחרי שסיים את שרותו הצבאי נסע אלברט לצרפת. „רציתי לראות אנשים אחרים מחוץ למדינה. אבל חזרתי, כי הייתי בודד שם, לא היה לי אף אחד.”

לאלברט היה תחביב: צילום. שלב מסויים הצליח לרכוש מצלמה ונהג לצלם את בני-מישפחתו בהזדמנויות שונות. עד היום, רבות מהתמונות הממלאות את האלבומים המישפחתיים, צולמו על-ידי אלברט.

בגדים חדשים לחג

זמי ומאיר נשלחו לבית-הספר בית-יעקב בכאר-שבע. אחרי כמה שנים החליט האבא שבית-ספר זה אינו טוב דיו. הוא שלח את מוטי לישיבה רתית יותר באזור המרכז, מאיר נשלח

במכון וולקני בקטיף בוטנים, עבודות-ארמה שונות, עבודות עפר. לא היתה ברירה. בבית היו הרבה פיות שיש להאכיל.

אמא היתה בבית, עבדה גם היא קשה עם הילדים. מדי פעם ניסתה לעזור לרנסת המישפחה בעבודות תפירה שונות. באחד מחדרי הבית הקטן עמדה מכונת-תפירה, שגם אותה קנו בדרך לארץ, והאמא היתה תופרת לפי הזמנה. גם חלק מביגדי הילדים תפרה בעצמה.

אלברט, הבן הבכור, נשלח לפנימיה רתית, לבנים בלבד, בכאר-שבע. הוא זוכר שרוב התלמידים שם היו מארוקאים ושהמנהל היה אשכנזי. אבל אז לא דיברו בבית על קיפוח, לא הזכירו את העניין הערתי. המודעות הזאת באה לאחיים רק בשלב הרבה יותר מאוחר של חייהם.

אלברט בילה שנה בפנימיה ואחר-כך הפסיק את לימודיו. „אז התחלתי לעבוד, הוא נזכר, „אולי גם כדי לעזור לבית”. הוא התגלגל ככל מיני

מצעירי השכונה הם עבריינים. הפשע משתולל שם ברחובות. רחובות מונוחים, בניינים אפורים ומתקלפים שנבנו במהירות ובלא שימת-לב כדי לשכן בהם כמה שיותר יוצאי-מעברות. שכונות כאלה, שנבנו אחרי קליטת אלפי העולים יוצאי צפון-אפריקה, מצויות בכל רחבי-הארץ. שכונות אלה הפכו תוך זמן קצר לשכונות-מצוקה ולחממה לפושעים.

האבא ניסה בשיניים לדאוג לפרנסה ראויה למישפחתו הגדולה. הוא נאבק בעיקר כדי שילדיו ימשיכו בלימודים סדירים. הוא חשש שאם יישארו בשכונה ידרדרו לפשע.

בשלב זה או אחר נשלחו כל ילדי וענונו לפנימיות שונות ברחבי-הארץ. האב, אדם דתי, שלא היה לו עניין מיוחד בפוליטיקה, חיפש בתיספור פנימיות של אגודת-ישראל. באווירה כזאת, כך האמין, יקבלו ילדיו אפשרות טובה ללימודים, משולבת בתורה ובמיצועות.

האבא עבד בתחילה בעבודות-דחק

ציונית. היו בצעיר הרבה געגועים לאלה שכבר היו בישראל, וגם מניעים רתיים. המישפחה במארוקו היתה גדולה, היה רב ידוע בקהילה, ותמיד היתה סביבו חבורה של תלמידים.

ההחלטה לעלות ארצה התבשרה אצל ההורים כמשך תקופה ארוכה. הם לא שיתפו את הילדים בהתלבטותם. הם לא עזבו את מארוקו עם הגל הגדול שבא ארצה בשנות החמישים. המישפחה נשארה שם, מכיוון שהסבא היה זקן, חולה ובודד. כוחו לא היה עומד לו בתלאות הדרך, והם לא רצו להשאיר אותו לבד מאחור. אחרי מותו, ב-1963, החליטו לעלות לישראל.

העליה נעשתה בצורה מסודרת. האבא היסל את עסקיו במארוקו, מכר את רכושו, ארו את מיטלטליו ויצא לדרך עם כל המישפחה.

ביום שבו עזבו את מארוקו הלבשה אמא את הילדים בבגדים חדשים והגיגיים כסיגנון צרפתי. לראשיהם חבשו כוכעי-קש, שעליהם נוצת-ציפור. את תחילת הדרך עשו ברכבת לקובלנקה, ומשם באוניה למרסיי. שם קנה האבא את כל הציוד הדרוש לבית. הוא רכש מקרר, מכונת-כביסה, רדיו, ואפילו פטיפון ומכשירי הקלטה ושתיחים גדולים לבית החדש. את כל הציוד העמיסה המישפחה בארגזים ונסעה לישראל. בארץ הובילו את מישפחת וענונו למעברת חצרים בכאר-שבע, הביאו אותם לצריף קטן ואמרו להם: „זה הבית שלכם!”

צריף קטן, שגראה, כן זוכר מאיר וענונו, כמו קופסת-עץ, ללא מחיצות מפרידות בין חדרים. לך תשים שם את השתיחים היפהפיים או את המקרר המשמלי המשוכלל.”

למרבה המזל, בילתה מישפחת וענונו בצריף-העץ רק תקופה קצרה יחסית, וממנו עברה לרית-שיכון קטנה בקצה שכונת דלת בצפון באר-שבע.

עזר לפרנסת המשפחה

עזר בונה דלת נחשבת כשכונה הקשה ביותר בעיר-הנגב. רבים

רוב הגילויים של וענונו לא חידשו דבר למדענים

הגרעינית השישית. שעומד לרשותה כוח גרעיני צבאי מגו-ון. המאפשר לה להגיב על מיגוון רחב של מצבים שאינם בגדר איים להשמדה טוטאלית. ובכלל זה השימוש בשדה הקרב בנשק גרעיני במילחמות מוגבלות.”

● גילוי וענונו: ד"ר טיילור צוטט כמי שאמר שתצלומי וענונו מראים פצצה המשתמשת בעיקרון ההיתוך, וכנראה שהרכיב עשוי מליטיום-דיטריום, חומר של היתוך. וענונו נתן פרטים על ייצור ליטיום 6, דיטריום וקריטיום. שיוצרו במכון 2 בשנים 80-1982. ספקטור: „יתכן כי ניסויים גרעיניים אינם עוד חיוניים כפי שנחשב עד כה, לאור התקדמות המחשבים וטכנולוגיה אחרת.”

(11) כושר טרמו-גרעיני.
(12) טילים: טיל קרקע-קרקע יריחו 2 יכול להיות מצו-ייד בראשי נפץ גרעיניים (ספקטור).

מקורות:

1. Spector, Leonard S., Nuclear Proliferation Today (New York: Vintage Books, Random House, 1984).
2. Spector, Leonard S., The New Nuclear Nations (New York: Vintage Books, Random House, 1985).
3. Spector, Leonard S., Going Nuclear (Cambridge, Mass: Ballinger Publishing Co., Harper & Row, 1987).
4. Jabber, Fuad. Israel and Nuclear Weapons (London: Chatto and Windus, 1971), International Institute of Strategic Studies.
5. Weissman, Steve, and Herbert Kronsney, The Islamic Bomb (New York: Times Books, 1981).
6. Pringle, Peter, and James Spigelman, The Nuclear Barons (New York: Holt, Rinehart, and Winston, 1981).
7. Feldman, Shai, Israeli Nuclear Deterrence (New York: Columbia University Press, 1982).
8. Pean, Pierre, Les Deux Bombes (Paris: Fayard, 1982).
9. Beres Louis Rene, Security or Armageddon: Israel's Nuclear Strategy (Lexington, Mass.: Lexington books, 1986).
10. Beker, Avi, "A Regional Non-Proliferation Treaty for the Middle East," in Beres, Security or Armageddon, sudra, pp. 119-132.
11. Weston, Burns, "Israel's Choice: Nuclear Weapons or International Law", in Beres, Security or Armageddon, pp. 159-172.

ביר ביותר" שהחומר הועבר לישראל. „על-סמך מיגוון של ראיות נסיבתיות” (ספקטור).

(6) פרשת לומבאט 1968. 200 טון של „עוגה צהובה” (עומרות אורניות מועשרים) היו אמורים להפליג מאנטוור-ן לנגואה אולם „נעלמו”. הדבר נחשף ב-1977 (ספקטור).
(7) החל ב-1972. ישראל יצרה עוגה צהובה במיפעל לי-חומצה נוספטרית. צימו לייצור של 100 טון לשנה החל ב-1981 (דוח האו"ם. „חימוש גרעיני ישראל”)

(8) תדריך של הסי-איי-אי משנת 1976 לוועדה לוויסות גרעיני (אן-אר-סי). „כמות הפלוטוניום המצויה (בידי ישראל) מהמיפעל היא כח גדולה עד שהסי-איי-אי סבור עתה כי אין משמעות להעברת האורניום המועשר מנומק” (ספקטור) איש הסי-איי-אי קרל דוקט. קצין בכיר, בעדות של המנכ"ל לוועדה לוויסות גרעיני.

● גילוי וענונו: מומחים שבוועון סאנדייטימס נועץ בהם: יתכן ייצור של 100-200 כלי-נשק (גרעיניים) במהלך 20 השנים האחרונות.

(9) כמה פצצות: ספקטור העריך שמצוות בידי ישראל 20-25 פצצות. וכי הייצור השוטף מגיע לפצצה אחת או שתיים לשנה. דוקט (סי-איי-אי) העריך שהיו בידי ישראל 10-20 פצצות גודל פיצצת הירושלמה בשנת 1976 (ספקטור). המצצות את שי פלדמן שציטט את קראנש) „סי-איי-אי: לישראל 10-20 פצצות” (ווינגטון-מוסט 15.3.76).
ואולם, אירו-סייסי דיילי, במאמרים מ-1.5.85 ו-17.5.85 קבע שהמיצור הגרעיני של ישראל גדול הרבה יותר. מח-בר המאמרים. ריצ'ארד סייל, רואין על-ידי רשת אר-בי-סי וחזר על כך. באותה תוכנית אמר מומחה אנטוני קורדמן שיש לפחות 100 כלי-נשק גרעיניים במלאי הישראלי, ואו-לי יותר מ-140.”

● גילוי וענונו: הכתבים של סאנדייטימס מעריכים שהיכולת הישראלית הגיעה ל-150 מגאוואט.
(10) כמה מגאוואט! תחילה. 24-26 מגאוואט (ספקטור) ואו-לס מורייר-פירט ב-13.8.80 קבע שיש יכולת של 70 מג-וואט (דוח האו"ם. שהוסיף כי זה מספיק ל-25 קילוגרם פלוטוניום לשנה. כלומר שלוש פצצות לשנה). ספקטור קבע: לדיברי פין. מערכת הציון של המיפעל כפי שנבנה מלכתחילה היתה פי שלושה גדולה מהרגיל, ויש בכך רמז שמלכתחילה היא הופעלה ברמה גבוהה יותר. ספקטור: „אם... הדוחות מדויקים, ישראל היא למעשה המעצמה

ע-רוך-הדין אמנון זיכרונ, שניהל את ההגנה על מרדכי וענונו עד שהוחלף. קיבל על עצמו באחרונה לרכז סמי-נר על החימוש הגרעיני במרחב הישראלי-ערבי מטעם אחד ממוסדות האו"ם. לקראת סמינר יזכו וזכרונ את החומר שפורסם בעבר במקורות שונים על החימוש הגרעיני הישר-אלי, תוך הוואות עני גילוי וענונו. הוא ביקש להוכיח כי למעשה לא נילה וענונו אלא דברים שפורסמו קודם לכן (אגב, דברים דומים נאמרו גם בבריטניה על-ידי אנשים הטוענים כי וענונו אינו אלא סוכן המוסד. הם רואים אישור לתיאוריה זו בכך שוענונו לא הביא גילויים חדשים. אלא רק אישר דברים שהיו ידועים מפרסומים שונים קודם לכן).

● גילוי וענונו: מיתקן לעיבוד מחדש (הפקת פלוטוני-ום) במכון 2 של מיפעל דימונה. ממוקם מתחת לפני הקר-קע, קירות כוזבים, מעלית וכו'. תצלומים, מידע טכני (תמי-סת חומצה ניתרת ממיסה דלק משומש. הפלוטוניום מו-פק).

- (1) הסכם סודי משנת 1957 בין צרפת לישראל (ג'אבר). התפטרות של חבר הוועדה לאנרגיה אטומית ברגמן. (ג'א-בר) גם זו היתה סודית. ההסכם משנת 1957 היה רוויזיה של הסכם קודם משנת 1954 לשיתוף פעולה גרעיני.
- (2) הכור המאץ הופעל בשלהי 1963 או בראשית 1964 (דוח מזכ"ל האו"ם). המים הכבדים הגיעו על-פי הדיווח ממורוניה, והאורניום ממקורות שונים (ספקטור).
- (3) קיום מיתקן לעיבוד מחדש (פריץ, ראש הוועדה הצר-פתית לאנרגיה אטומית), חברה צרפתית סיפקה לישראל תוכניות, בידיעת הממשלה הצרפתית, ואחר-כך החברה הצרפתית. השתתפה בבניית המיפעל. הממשלה הצר-פתית העלימה עין. (וייסמן וקרוסני, הפצצה האיסלאמית. ספקטור. פרינגל וספינגלי). מתי הוא נבנה? השוועון טיים ציין את השנה 1969, ההחלטה התקבלה על-ידי דיין ב-1967 (אין השינה ישראל את המצצה. טיים 12.4.76).
- (4) חילופין שאינם של דלק גרעיני בין צרפת וישראל שכללו עיבוד מחדש על-ידי צרפת לפני שישאל השינה את היכולת לבצע זאת בעצמה. (המצצה האיסלאמית. ניו-יורק טיימס 18.7.70. ג'אבר)
- (5) החברה לחומרים גרעיניים ולציוד (לומק) קבעה שח-סר לה אורניום. 1962-65. הסי-איי-אי קבע ב-1968 ש-ס-